

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ПРИКАРПАТСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ВАСИЛЯ СТЕФАНІКА**

Факультет історії, політології і міжнародних відносин
Кафедра історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
Спеціальні історичні дисципліни

Освітня програма 032 “Історія та археологія ” (перший (бакалаврський) рівень)
Спеціальність 032 “Історія та археологія ”
Галузь знань 03 Гуманітарні науки

Затверджено на засіданні кафедри
історії Центральної та Східної Європи і
спеціальних галузей історичної науки
Протокол № 1 від “30” серпня 2023 р.

1. Загальна інформація	
Назва дисципліни	Спеціальні історичні дисципліни
Викладач (-і)	Шологон Лілія Іванівна (доктор історичних наук, професор)
Контактний телефон викладача	0342596146
E-mail викладача	liliya.shologon@pnu.edu.ua
Формат дисципліни	Очний/заочний
Обсяг дисципліни	6 кредитів ЄКТС, 180 год.
Посилання на сайт дистанційного навчання	https://d-learn.pnu.edu.ua/
Консультації	середа, 14.00 год. – 16.00 год.
2. Анотація до навчальної дисципліни	
<p><u>Предметом</u> вивчення навчальної дисципліни є палеографія, епіграфіка, дипломатика, кодикологія, неографія, хронологія, метрологія, нумізматики, боністика, сфрагістика, геральдика, генеалогія, ономастика, топоніміка, іконографія, філателія, геортологія та інші.</p> <p>Історична наука робить свої висновки на основі історичних джерел. Тому для історика необхідно володіти методами їх наукової критики, які розробляє джерелознавство. Критика джерела також передбачає використання прийомів так спеціальних історичних дисциплін, котрі мають свою галузь дослідження і розробляють специфічні методики і технічні прийоми для вирішення завдань переважно зовнішньої критики певного виду джерел. Поглиблення теоретичних питань і на їх основі приватних методик спеціальних історичних дисциплін привело до того, що вони стали вирішувати не тільки традиційні завдання джерелознавчої критики, але й давати матеріал для висновків в галузі соціально-економічної, політичної і культурної історії. Саме тому їхнє вивчення має важливе значення для студентів, що навчаються за освітньою програмою «Історія і археологія».</p>	
3. Мета та цілі навчальної дисципліни	
<p><u>Метою</u> вивчення навчальної дисципліни є</p> <ul style="list-style-type: none"> – ознайомити студентів із завданнями спеціальних історичних дисциплін та їх місцем в розвитку історичної науки; – предметом, завданнями, історією розвитку, сучасним станом та методами палеографії, епіграфіки, філігранології, кодикології, дипломатики, неографії, історичної хронології, історичної метрології, археографії, ономастики, генеалогії, нумізматики, боністики, геральдики, фалеристики, сфрагістики, топоніміки, історичної картографії, іконографії, філателії, зброєзнавства, геортології, історичної фемінології. <p><u>Основними цілями</u> вивчення дисципліни є навчити студентів застосовувати методи спеціальних історичних дисциплін при встановленні достовірності джерел зокрема, при дослідженні історичного минулого загалом та в процесі майбутньої професійної діяльності.</p>	
4. Програмні компетентності та результати навчання	
<p><u>Загальні компетентності:</u></p> <p>Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення</p>	

суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя **(ЗК 2)**.

Здатність до абстрактного мислення, аналізу і синтезу **(ЗК 3)**.

Здатність до пошуку та аналізу інформації з різних джерел **(ЗК 6)**.

Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях **(ЗК 8)**.

Здатність бути критичним і самокритичним **(ЗК 9)**.

Фахові компетентності:

Здатність використовувати різні методи опрацювання історичних та археологічних джерел, зокрема інструментарій спеціальних історичних дисциплін, а також сучасні інформаційні технології для обробки історичних даних **(СК 6)**.

Здатність використовувати у фаховій діяльності знання гуманітарних та соціальних наук, вміння аналізувати, оцінювати і прогнозувати політичні, економічні, культурні й соціальні події та явища **(СК 8)**.

Здатність працювати з історичними текстами і документами, коментувати, анотувати їх відповідно до певних критеріїв; презентувати і обговорювати результати наукових досліджень **(СК 9)**.

Результати навчання:

Розуміти контекст і причини відповідних історичних подій та використовувати ці знання у професійній діяльності **(ПРН 2)**.

Знати основні підходи до вивчення вітчизняної та світової історії, принципи і методи історичного пізнання, основні типи і види історичних джерел **(ПРН 3)**.

Вміти працювати з письмовими, речовими, етнографічними, усними, архівними та іншими історичними джерелами **(ПРН 5)**.

Здійснювати аналіз ситуацій з урахуванням історичного контексту та/або історичних передумов **(ПРН 11)**.

5. Організація навчання

Обсяг навчальної дисципліни

лекції	24 год.
семінарські заняття / практичні / лабораторні	36 год.
самостійна робота	120 год.

Ознаки навчальної дисципліни

Семестр	Спеціальність	Курс (рік навчання)	Нормативний / вибірковий
третій	032 "Історія та археологія "	другий	Нормативна навчальна дисципліна

Тематика навчальної дисципліни

Тема	кількість год.		
	лекції	заняття	сам. роб.
Тема 1. <i>Спеціальні історичні дисципліни, їх місце та роль в</i>	6	8	6

<i>розвитку історичної науки. Історія виникнення та становлення. Палеографія: предмет, завдання, історія розвитку та сучасний стан</i>			
Тема 2. <i>Історична хронологія як спеціальна історична дисципліна.</i> <i>Методика хронологічних досліджень</i>	4	4	4
Тема 3. <i>Метрологія як спеціальна історична дисципліна</i>	2		4
Тема 4.. <i>Генеалогія як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 5. <i>Нумізматика як спеціальна історична дисципліна. Методика дослідження монетного скарбу. Формування монетних систем та особливості грошового обігу на українських землях. Боністика</i>	10	8	6
Тема 6. <i>Геральдика як спеціальна дисципліна</i>	2		4
Тема 7. <i>Фалеристика як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 8. <i>Сфрагістика як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 9. <i>Іконографія як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 10. <i>Філателія як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 11. <i>Історична топоніміка як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 12. <i>Зрознавство як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 13. <i>Геортологія як спеціальна історична дисципліна</i>		2	2
Тема 14. <i>Епіграфіка як спеціальна історична дисципліна</i>			10
Тема 15. <i>Дипломатика як спеціальна історична дисципліна.</i>			10
Тема 16. <i>Ономастика як спеціальна історична дисципліна.</i>			10
Тема 17. <i>Археографія як спеціальна історична дисципліна</i>			10

Тема 18. <i>Вексилнологія як спеціальна історична дисципліна.</i>			10
Тема 19. <i>Грошове господарство українських земель між світовими війнами (1921–1939 рр.)</i>			10
Тема 20. <i>Історична картографія як спеціальна історична дисципліна</i>			10
Тема 21. <i>Історична фемінологія як спеціальна історична дисципліна</i>			10
Всього	24	36	120
6. Система оцінювання навчальної дисципліни			
Загальна система оцінювання навчальної дисципліни	<p>Оцінювання знань студентів на семінарських заняттях проводиться за 5-ти бальною шкалою. На занятті пропонується якісне оцінювання знань студентів шляхом виставлення балів від «1» до «5». Позначення «0» виставляється студентові за відмову від відповіді на занятті через невідповідність, що впливатиме на його підсумкову рейтингову оцінку в кінці семестру. Кожен студент зобов'язаний взяти участь не менше як на одній третині семінарських занять, проведених у групі впродовж семестру. Пропущене заняття або негативну оцінку студент зобов'язаний «відпрацювати» у формі, визначеній викладачем. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента. На семінарських заняттях студенти також виконують різні письмові роботи, які включають в себе перевірку завдань винесених на самостійне опрацювання. Оцінка за індивідуальне завдання також виставляється на семінарських заняттях. У результаті усних відповідей та письмових завдань студент отримує підсумкову оцінку за поточний контроль.</p> <p>На самостійне опрацювання виносяться такі теми:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. <i>Епіграфіка як спеціальна історична дисципліна.</i> 2. <i>Дипломатика як спеціальна історична дисципліна.</i> 3. <i>Ономастика як спеціальна історична дисципліна.</i> 4. <i>Археографія як спеціальна історична дисципліна</i> 5. <i>Вексилнологія як спеціальна історична дисципліна.</i> 6. <i>Грошове господарство українських земель між світовими війнами (1921–1939 рр.)</i> 7. <i>Історична картографія як спеціальна історична дисципліна</i> 		

8. Історична фемінологія як спеціальна історична дисципліна

Також самостійна робота передбачає підготовку **окремого індивідуального завдання**, де студенти окреслюють шляхи використання знань із спеціальних історичних дисциплін в майбутній професійній діяльності (муніципальна геральдика, родинна генеалогія, видання збірника краєзнавчих документів, підбір експонатів для майбутнього музею або джерел для написання історії села або міста, краєзнавчий матеріал для створення туристичної локації тощо).

Семестровий контроль проводиться у формі екзамену. Форма і терміни семестрового контролю визначаються навчальним планом. Для того, щоб скласти іспит, студентам необхідно виконати всі види роботи і набрати не менше 25 балів. Якщо студент своєчасно не здав встановлених змістових модулів, він автоматично втрачає право на допуск до екзаменаційної сесії, окрім випадків, визначених Факультетом історії, політології і міжнародних відносин. Семестровий контроль у формі екзамену передбачає, що підсумкова оцінка з навчальної дисципліни визначається як сума оцінок отриманих на семінарських заняттях (не більше 50 балів) та результатів складання екзамену (50 балів максимально).

Контрольна робота – 15 балів

«5» – 15 балів

«4» – 12 балів

«3» – 8 балів

Термінологічний диктант – 10 балів

«5» – 10 балів

«4» – 8 балів

«3» – 6 балів

Письмова перевірка самостійної роботи студентів – 10 балів

«5» – 10 балів

«4» – 8 балів

«3» – 6 балів

Підсумкова оцінка за поточний контроль – 15 балів

«5» – 15 балів

«4» – 12 балів

	«3» – 8 балів
Вимоги до письмових робіт	<p style="text-align: center;">Термінологічний диктант</p> <p>Одним з методів перевірки засвоєння студентами знань по курсу «Спеціальні історичні дисципліни» є термінологічний диктант – письмове опитування термінів, знання яких є обов'язковим для належного засвоєння матеріалів курсу. З ними студенти ознайомлюються як під час лекційних занять, так і в процесі підготовки до семінарських занять. Якщо 60–70 % правильних відповідей, то студент отримує оцінку «задовільно», 71–89 % – «добре», 90–100 % відмінно.</p> <p style="text-align: center;">Контрольна робота</p> <p>Написання контрольної роботи є обов'язковим для виставлення підсумкової оцінки. У випадку, якщо студент з якихось причин не написав контрольної роботи, він вважається таким, що не виконав усіх видів робіт, що передбачаються навчальним планом за семестр з даної навчальної дисципліни.</p> <p>Контрольна робота проводиться у вигляді письмового тестування. Мета контрольної роботи перевірити засвоєння студентами лекційного матеріалу. Кожен студент через сайт дистанційного навчання університету отримує 40 тестових завдань. Якщо 60–70 % правильних відповідей, то студент отримує оцінку «задовільно», 71–89 % – «добре», 90–100 % відмінно.</p> <p><i>Студенти заочної форми навчання готують індивідуальні та надсилають викладачу на корпоративну пошту за тиждень до початку заліково-екзаменаційної сесії.</i></p>
Семінарські заняття	<p><i>Тема 1. Зародження писемності у східних слов'ян (2 год.)</i></p> <p><i>Тема 2. Основні етапи розвитку графіки і пам'ятки кириличного письма (2 год.)</i></p> <p><i>Тема 3. Кодикологія як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</i></p> <p><i>Тема 4. Основи неографії(2 год.)</i></p> <p><i>Тема 5. Система ліку часу в Україні(2 год.)</i></p> <p><i>Тема 6. Методика хронологічних досліджень(2 год.)</i></p> <p><i>Тема 7. Генеалогія як спеціальна історична дисципліна(2 год.)</i></p> <p><i>Тема 8. Становлення регулярного грошового обігу на українських землях у період виникнення та розвитку Київської держави(2 год.)</i></p> <p><i>Тема 9. Формування монетних систем та особливості грошового обігу на українських землях в складі іноземних держав (XIV – останній чверті XVIII ст.) (2 год.)</i></p>

	<p>Тема 10. Боністика. Грошовий обіг на території України у другій половині XVII – XXI ст.(4 год.)</p> <p>Тема 11. Фалеристика як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</p> <p>Тема 12 Сфрагістика як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</p> <p>Тема 13. Іконографія як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</p> <p>Тема 14. Філателія як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</p> <p>Тема 15 Зроєзнавство як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</p> <p>Тема 16. Історична топоніміка як спеціальна історична дисципліна (2 год.).</p> <p>Тема 17 Геортологія як спеціальна історична дисципліна (2 год.)</p>
Умови допуску до підсумкового контролю	Належне виконання:1) змісту питань планів семінарських занять. Для цього необхідно готувати конспекти семінарських занять; 2) виконання завдань винесених на самостійне опрацювання; 3) написання письмових робіт (термінологічного диктанту та комп'ютерного тестування). Студент (-ка) допускається до підсумкового контролю (іспиту) за умови відпрацювання усіх «заборгованостей» та набору 26 і більше балів.
Підсумковий контроль	<p>форма контролю (екзамен);</p> <p>форма задачі (письмова);</p> <p>Екзамен проходить у вигляді тестування по всіх темах курсу</p> <p>Кожен студент через сайт дистанційного навчання університету отримує 50 тестових завдань. Якщо 60–70 % правильних відповідей, то студент отримує оцінку «задовільно», 71–89 % – «добре», 90–100 % відмінно.</p>
7. Політика навчальної дисципліни	
<p>Лекції передбачають системний і послідовний виклад навчального матеріалу. Відвідування лекцій студентами є обов'язковим.</p> <p>Відвідування та активна участь студентів у роботі семінарських занять є обов'язковою умовою успішного складання курсу. Пропонуються наступні форми роботи на семінарських заняттях: виступ, опонування, рецензія, участь у дискусії. При цьому враховуватимуться лише логічно обґрунтовані виступи, альтернативна теза чи спростування поданої, а не фактична підтримка тези виступаючого, змістовне рецензування та коментар чи доповнення, що дійсно сприятиме розгляду проблеми.</p> <p>Політика курсу «Спеціальні історичні дисципліни» передбачає Perezдачу усіх невиконаних завдань у визначений день для відпрацювання пропущених аудиторних занять, негативних оцінок та подачі індивідуальних робіт – середа, 14.00 год. – 16.00 год. При цьому може виставлятися оцінка, а попередня не впливатиме на середній бал студента.</p> <p>Академічна доброчесність. У випадку запозичених робіт, випадків плагіату, виявів академічної недоброчесності (списування), недобрпорядної поведінки в аудиторії викладач пропонує студентові (-ці) повторно виконати необхідний вид роботи.</p> <p>Обов'язковим є написання запланованих письмових (контрольних, самостійних, індивідуальних) робіт.</p> <p>Література. Уся література, яку студенти не зможуть знайти самостійно, буде надана</p>	

викладачем виключно в освітніх цілях без права її передачі третім особам. Студенти заохочуються до використання також й іншої літератури та джерел, яких немає серед рекомендованих.

Неформальна освіта: Можливість зарахування результатів неформальної освіти регламентується «Положенням про визнання результатів навчання, здобутих шляхом неформальної освіти, в Прикарпатському національному університеті імені Василя Стефаника» (введено в дію наказом ректора № 672 від 24.11.2022 р.) <https://nmv.pnu.edu.ua/wp-content/uploads/sites/118/2022/11/neformalna-osvita.pdf>

8. Рекомендована література

1. Бишкевич Р. Начерк історії української філателії. Класичний період. Львів: Афіша, 2004. 223 с.
2. Бутакова Є. Радянські фізкультурні та спортивні свята як об'єкт вивчення геортології: історико-джерелознавче дослідження на фотодокументах 20-х рр. XX ст. // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2006, вип. 13, ч. 1. С. 194–213.
3. Войтович Л.В. Генеалогія династії Рюриковичів і Гедиміновичів. Київ, 1992.
4. Герасименко Н. Стан вивчення метрології Київської Русі // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорій та методики. Збірник наукових праць. Київ, 2015, вип. 26–27. С. 315–326.
5. Герасимчук В.А., Нечипоренко А.Ф. Антропоніми: історія та сучасність: навчальний посібник. Кам'янець-Подільський, 2002.
6. Геортологія в системі спеціальних історичних дисциплін: теорія, джерела та методи досліджень // Український історичний журнал, 2002, № 3. С. 34–61.
7. Гречило А., Савчук Ю. Герби міст України (XIV – першої половини XX ст.). Київ: Брама, 2001.
8. Давньокиївські графіті. Корнієнко В.В. Корпус графіті Софії Київської // URL: Режим доступу: archeos.org.ua
9. Дашкевич Я. Вексилологія // Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Упорядн.: А. Гречило, М. Капраль, А. Фелонюк. Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Літературна агенція "Піраміда", 2011. С 347–372.
10. Дашкевич Я. Майстерня історика: Джерелознавство та спеціальні історичні дисципліни / Упорядн.: А. Гречило, М. Капраль, А. Фелонюк. Львівське відділення ІУАД ім. М. С. Грушевського НАН України. Львів: Літературна агенція "Піраміда", 2011. 792 с.
11. Історія грошей і банківництва: підручник / За загальною редакцією проф. Ревенчука С. Київ: Атіка, 2004.
12. Історичне джерелознавство. Підручник для студентів вищих навчальних закладів / Я.С.Калакура (кер. авт. колективу) та ін. Київ: Либідь, 2017.
13. Зразок 3. Сім скарбів з колекції мінц-кабінету київського університету св. Володимира //

Спеціальні історичні дисципліни: питання теорій та методики. Збірник наукових праць. Київ, 2015, вип. 26–27. С. 349–356.

14. Зубко А. Грошово-вагові системи в Київській Русі // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2015, вип. 26–27. С. 327–338.

15. Орлик В. Знахідки монет Понтійської держави Мітрідата Євпатора на території Дніпровського Правобережного Лісостепу // Український історичний журнал. 2020. Вип. 6. С. 93–103.

16. Калакура Я.С. Інтегрована функція спеціальних історичних дисциплін // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорій та методики. Збірник наукових праць. Київ, 2015, вип. 26–27. С.407–420.

17. Кісь О. Жіноча історія як напрямок історичних досліджень: становлення феміністської методології // Український історичний журнал. 2012. № 2. С. 159–172.

18. Ковалевська О. Візуальний досвід та іконографія: проблеми розмежування об'єкта, методу та понятійно-категоріального апарату // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики: збірник наукових праць. Київ, 2013, вип. 22. С.296–304.

19. Ковалевська О. Нові підходи до пошуку достовірних зображень І.Мазепи // Український історичний журнал, 2007, вип. 3. С.132–167.

20. Ковальчук Г. Дослідження стародруків та рідкісних видань з історії атрибуції книжкових пам'яток // Український історичний журнал. 2021. Ч. 3. С. 148–156.

21. Комарницька З. Історія грошей: навчальний посібник для студентів вузів. Львів, 1998.

22. Климишин І.А. Актуальні проблеми календаря, хронології та пасхалії. Івано-Франківськ, 1999.

23. Кріль М. Основи палеографії. Львів, 1995.

24. Лобко Н. Теоретичні та практичні питання реконструкції родоводів українців // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2012, вип. 20. С. 133–146.

25. Макарчук С. Історичні не писемні джерела: курс лекцій. Львів: ЛНУ, 2002.

26. Машталір В. Військова атрибутика в родинних колекціях та зібраннях української козацької еліти // Український історичний журнал. 2020. Вип. 4. С. 166–175.

27. Мацюк О. Історія українського паперу. Львів, 1991.

28. Мельник Я. Церковнослов'янська мова. Буквар та читанка. Посібник для початкового вивчення церковнослов'янської мови. Львів: Львів-Манускрипт, 2021.

29. Савчук Ю. Українське міське прапорництво в історичній перспективі (нотатки з архівних та музейних студій) // Український історичний журнал, 2000, вип. 1, ч. 1. С.214–260.

30. Сосса Р. Історія картографування території України. Київ: Либідь, 2007.

31. Спеціальні історичні дисципліни: довідник: навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / І.Н. Войцехівська (кер. автор. колек.), В.В. Томазов, М.Ф. Дмитрієнко та

ін. Київ: Либідь, 2008.

32. Пархоменко О. Сфрагістичні пам'ятки як історичне джерело // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорії та методики. Київ, 2000, вип. 4, ч. 1. С. 197–213.

33. Перехрест О. Історична хронологія: навчальний посібник для студентів історичних факультетів. Черкаси: ЦНТЕІ, 2004.

34. Перкун В. Допоміжні історичні дисципліни: підсумки та перспективи студій // Український історичний журнал, 2021, ч. 5. С. 190–200.

35. Попик В. Джерела з біографістики, родинної історії та генеалогії в глобальних інформаційних мережах // Спеціальні історичні дисципліни: питання теорій та методики. Збірник наукових праць. Київ, 2015, вип. 26–27. С.97–112

36. Тоїчкін Д. Шабля як об'єкт дослідження історичного зброєзнавства: еволюційний аспект // Український історичний журнал, 2002, вип. 8–9, ч. 1. С.78–107.

37. Українська фалеристика. З історії нагородної спадщини. У двох книгах. Кн. 1. Київ: Либідь, 2004.

38. Фрис В. Історія кириличної рукописної книги в Україні. Львів: ЛНУ, 2003.

39. Шологон Лілія. Філателія як спеціальна історична дисципліна (на прикладі виготовлення та використання марок в період Української революції 1917–1921 рр.). Олександр Карпенко – історик Української революції : До 100-річчя від Дня народження : колективна монографія. За ред. М.Кугутяка, І.Райківського, С.Кобути. Івано-Франківськ: Прикарпат. нац. ун-т ім. Василя Стефаника, 2022. С.315– 322.

40. Шологон Л.І. Спеціальні історичні дисципліни. Навчально-методичний посібник для студентів другого курсу факультету історії, політології і міжнародних відносин спеціальності «Історія і археологія». Івано-Франківськ, 2022.

41. Шологон Л. Українське жіноцтво другої половини XIX – початку XX ст.: проблема гендерної (не)рівності на сторінках літературних праць // Українська жінка у національному та глобальному просторі: історія, сучасність, майбутнє. Збірник наукових праць за матеріалами II Міжнародного наукового форуму, 6 листопада 2020. Дрогобич, 2020. С. 155–162.

42. Шуст Р. Нумізматики: історія грошового обігу та монетної справи в Україні. Навчальний посібник. Київ: Знання, 2007.

43. archeos.org.ua (сайт Інституту української археографії ім. М.С. Грушевського НАН України)

44. resource.history.org.ua (сайт Інституту історії України НАН України).

Викладач *професор кафедри історії Центральної та Східної Європи і спеціальних галузей історичної науки Шологон Лілія Іванівна*